

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
42

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-29-X

BRNO 2001

PŘEHLED VÝZKUMŮ 42 (2000)

- Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz
<http://www.iabrno.cz>
- Odpovědný redaktor: Doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
- Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, Ph.D.,
PhDr. Lubomír Šebela, CSc., Mgr. Richard Zatloukal, Miroslav Lukáš,
Alice Del Maschio
- Na titulním listě:
1. Výřez jihovýchodní části historického jádra města Brna z plánu z roku 1754 (Archiv města Brna, Sbíрка map a plánů K11).
Uložení Portos//D:/scanner/PV 2000/PV/Pvtif.tif
  2. Dvě středověká aquamanile ve tvaru beránka a koníčka, pocházející z odpadních jímek, odkrytých roku 2000 při výzkumu severozápadní části tzv. „Velkého Špalíčku“ v Brně (Dominikánská 3, 5, 7). Foto Karel Šabata, Museum města Brna.
- Tisk: BEKROS
- Náklad: 350 ks

© 2001 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

Mikulášův zasvěcený kostel, který stál na místě kostela dnešního a v roce 1335 při požáru Znojma vyhořel.

Tomáš Berkovec, JMM Znojmo

Resumé:

Znojmo (Bez. Znojmo), Umgebung der Heiligen Nikolaus Kirche. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung, Rettungsgrabung.

ZNOJMO (okr. Znojmo)

Hradiště Sv. Hypolita. Středohradištní období, středověk. Sídliště, pohřebiště. Záchranný i systematický výzkum.

Odborná veřejnost na stránkách Přehledu výzkumů již po několik předchozích let postrádala informace o průběhu a výsledcích archeologických prací na velkomoravském výšinném Hradišti sv. Hypolita ve Znojmě. Přerušení v tradičně předkládaných zprávách nastalo poté, co v rámci transformace ústavů ČSAV, uskutečněné v r. 1993, přešla s odchodem B. Klímy z Archeologického ústavu na Masarykovu univerzitu organizace a vedení zdejších výzkumů opět na MU (katedru historie její pedagogické fakulty). Toto vysokoškolské pracoviště zahájilo první výzkumné práce na lokalitě již v r. 1949 a zabezpečovalo je až do r. 1957. Po dlouhém přerušení nastala v r. 1986 pod patronací AÚ AV ČR druhá etapa bádání. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity ale již v r. 1993 od MK ČR obdržela dekret, umožňující jejímu pracovníkovi pokračovat v archeologické práci na Hradišti sv. Hypolita a v jeho zázemí. Vedle Ústavu archeologie a muzeologie FF MU se tak katedra historie PdF MU stala dalším vysokoškolským pracovištěm v ČR, které nejen provádí samostatné archeologické výzkumy, ale také postupně vyhodnocuje a zpracovává jejich výsledky.

Plnění všech úkolů spojených s touto činností však bylo a stále je velmi náročné na čas a finance. Od počátku se kompletní příprava, organizace, zabezpečování prostředků a všech prací opíralo pouze o vedoucího výzkumu. Teprve v r. 2000 rozšířili vedení expedice dva noví členové - Mgr. Petra Čermáková a Mgr. Zdeněk Šašinka, kteří se úspěšně zapojili do vědeckovýzkumné i organizační činnosti. Každoročně všichni výzkumu ve Znojmě věnují velkou část své dovolené a hodně svého osobního volna také v průběhu celého roku. Vždy se velmi obtížně zajišťovaly nejnútnejší finanční prostředky na platy brigádníků, na chod budované expedice a také její jednoduchou úpravu a údržbu. Většina dílčích stavebních prací se na základně uskutečňovala svépomocí o víkendových studentských brigádách a vybavení se pořizovalo z různých drobných sponzorských darů. Situace si vyžádala zásadní řešení. Proto v r. 1994 došlo k ustavení

Nadačního fondu sv. Hypolita. Na jeho založení se podílel rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou v Praze, který do NF vložil dva obytné objekty v hospodářském traktu svého proboštství na Hradišti. Druhým spoluzakladatelem byla PdF MU, která poskytla část mobiliáře na dovybavení expedice, pomohla s odměnami studentů a smluvně se zavázala podporovat chod základny hrazením elektřiny, vody a topiva. Je zde třeba jasně konstatovat, že bez existence Nadačního fondu a také ochotné, nehonované pomoci jmenovaných kolegů, členů správní rady NF, bychom dnes již rozhodně nedokázali úspěšně zvládat všechny náročné úkoly spojené s výzkumem Hradiště sv. Hypolita ve Znojmě.

Po obtížných začátcích se díky obětavé práci také několika studentů postupně dále rozebíhala všestranná činnost archeologické expedice. Důležité bylo to, že se vlastní terénní bádání ani v tom nejtíživějším období nezastavilo a stále pokračovalo. Jistou odměnou se za toto úsilí staly překvapivé objevy několika posledních let, které podstatnou měrou doplnily obraz velkomoravského Znojma, nejen jako obrovské pevnosti, politického ústředí celé jihozápadní Moravy, ale také jako velmi starobylého církevního centra (objev základů dvou kamenných kostelů). Tato překvapivá zjištění vyvolala živý zájem o lokalitu, která dlouhou dobu stála neprávem na okraji zájmu archeologů i široké veřejnosti.

Podrobnější informace o všech archeologických šetřeních na Hradišti sv. Hypolita ve Znojmě v letech 1992-1999 společně s jejich stručným vyhodnocením předložíme buď v následném vydání Přehledu výzkumů, nebo v obsírnější podobě v samostatném pojednání na stránkách jiného odborného periodika. Souběžně však také budeme průběžně publikovat významné dílčí výsledky jednotlivých výzkumů s jejich podrobnou analýzou.

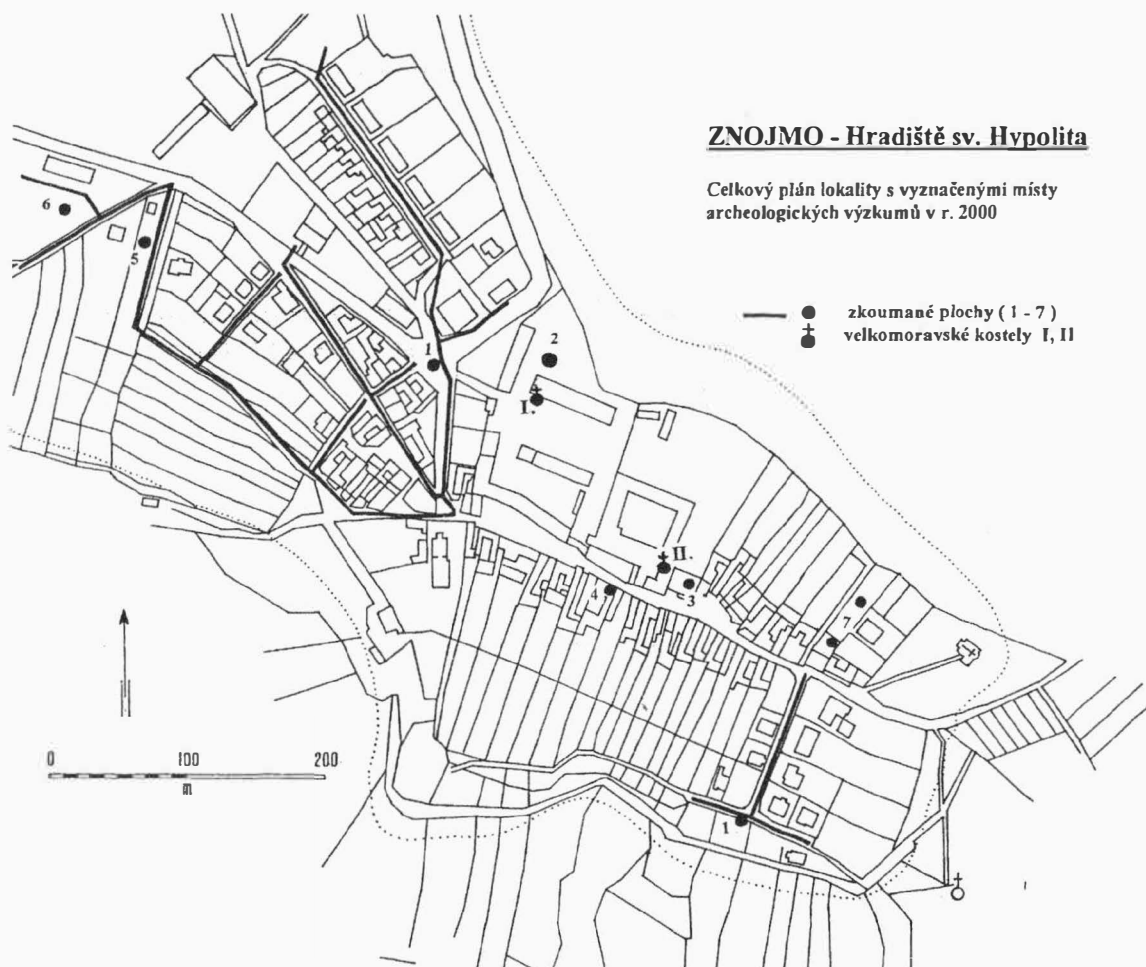
Stejně jako v každé z předchozích sezón, tak i v roce 2000 se naše pozornost soustředila do několika míst vnitřního hradu i opevněného předhradí. Terénní práce měly opět především charakter zachraňovacích akcí a byly vázány buď na výstavbu či úpravu domů, ale hlavně pak na výkop kanalizace v obci. Přibýlo několik náročných zásahů přímo pod podlahami starých rekonstruovaných domů. Pro tento druh výzkumu jsme začali užívat označení "podomní archeologie", a výraz se velmi rychle uchytil i v tisku. Navíc se mimo zachraňovací akce podařilo otevřít plochu také přímo v hospodářském traktu proboštství, v dosahu zdejšího velkomoravského kostela č. 1.

1. Stavba kanalizace (plánek - č. 1)

Představovala v posledních letech vůbec největší stavební podnik v obci. Rozebíhla se hned na počátku ledna a s měsíční přestávkou v dubnu

ZNOJMO - Hradiště sv. Hypolita

Celkový plán lokality s vyznačenými místy
archeologických výzkumů v r. 2000

Obr. 50. Znojmo, hradiště Sv. Hypolita. Celkový plán lokality.
Gesamtplan der Lokalität.

probíhala celý rok a významně zasáhla do života Hradiště.

Postupně byly totiž všechny komunikace na Hradišti (v areálu celého opevněného předhradí a také v ulici Nad přehradou v prostoru vnitřního hradu) poškozeny širokou a také značně hlubokou rýhou. Ta svým dnem, mnohdy až 3m pod dnešním povrchem, protínala tvrdé skalní podloží. Výkop porušoval desítky archeologických objektů a samotných památek. Práce byly velmi náročné a někdy i zdoluhavé. Těžko se dala předpokládat rychlost jejich postupu. Vždy po vybagrování rýhy v dílčím úseku se uložilo potrubí a rýha se zasypala. S ohledem na plynulou práci a potřebu stálého archeologického dozoru byl angažován jeden zaškolený spolupracovník, jehož činnost se po odborné stránce o víkendech stále sledovala. Tímto způsobem se nám podařilo seriózně prošetřit celou trasu budovaných kanalizačních stok, zachránit a zdokumentovat více než 100 objektů různého stáří (pravěk až středověk) a také 23 hrobů. Absolutní většina z nich patřila velkomoravskému období, ale zachytili jsme i popelnicové (žárové) hroby z mladší doby římské. Podrobné informace o celoročním zachraňovacím

výzkumu na trase kanalizace jsou v současné době soustředěny do podoby připravované rozsáhlé nálezové zprávy.

2. Sonda probošství („Za stodolou“, plánek - č. 2)

V souvislosti s objevem základů velkomoravského kostela č. I. bylo a také v několika příštích letech bude potřebné detailněji prozkoumat blízké i vzdálenější okolí této starobylé stavby, které je dosud téměř neprošetřeno. Především rozlehlější prostranství severně od kostela může podle některých náznaků poskytnout zajímavá zjištění. Terén se zde pozvolna sklání k severovýchodu, aby potom na okraji ostrožny přešel náhle ve strmá úbočí. Tuto poměrně rozlehlou prostorou SZ rohu vnitřního hradu však v průběhu minulých staletí, ale i v nedávné době hodně poškodily nejrůznější úpravy a stavební zásahy. Nyní jí dominuje velká stodola, která jako v pořadí pátý objekt částečně překryla zmíněný velkomoravský kostel. Za ní se v současnosti na volném prostoru stále více rozrůstá nepovolená skládka s mocností navážek až 2 metry. Obava ze stále komplikovanějšího případného výzkumu nás vedla k tomu, aby se kromě hlavních

zachraňovacích prací na stavbě kanalizace právě zde otevřela plocha o rozsahu 126m². Skládala se z hlavní čtvercovité skrývky s několika drobnými rozšířeními a jedním sondážním řezem, vybihajícím k budově stojící stodoly.

Slabý hlinitý povrch k severu mírně skloněné podložní skály zde po odstranění nejnovějších navážek dosahoval max. mocnosti 60 cm. Východní polovinu skrývky až na skalní podloží porušila výstavba prostorného kamenného objektu, jehož 70 cm silnou a na kvalitní vápennou maltu stavěnou západní zeď jsme částečně obnažili. Dotýkala se samého okraje skryté plochy a byla budována z kamene. Do plochy výzkumu výrazněji zasáhla kra kamenů a malty s cihlami a také zlomky střešní krytiny (tašky, korýtká - prejzy). Zachycená budova musela v širším období novověku (17.-18. století) představovat větší hospodářský objekt. Její zborcená zeď a střeška byly následně ještě překryty hlinitou navážkou. Lépe se podařilo studovat méně porušenou nálezovou situaci v západní a severní části plochy. Nápadně zde v kontrastu se světlým a na povrchu zvětralým skalním podložím vystupovalo několik zásahů - do skály zasekaných objektů. Patřilo k nim především několik rovnoběžně a ve směru Z-V situovaných žlábků, vzdálených od sebe 120-210 cm. Dosahovaly max. šířky 40 cm a zhloubení ve svém středu max. 20 cm. Ve východní polovině skryté plochy žlábků končily, aby po různé široké mezeře opět pokračovaly dál. Na podobné žlábků jsme při výzkumech Hradiště narazili již častěji, ale dosud se nepodařilo přesně vypátrat a definovat jejich význam. Zachytili jsme je rovněž přímo v místech I. kostela, kde dva z nich procházely podložím v lodi této stavby. Byly tedy mladší a drobné zlomky keramiky jejich vznik zasazovaly do pozdní doby hradištní a následného období středověku.

Východní polovině skryté plochy dominovala velkomoravská polozemnice o ploše přibližně 4x4 metry, s podlahou mírně zasekanou do skalního podloží (obj. 457). Pro sklon terénu bylo větší schodkovité zasekání patrné v linii její jižní stěny, zatímco na východním okraji směrem k severu postupně vyznívalo. Dům v místě jeho severní stěny rušil jeden z výše zmíněných žlábků a další procházel přibližně středem objektu. Zbytky kamenné pece s červenavě propálenou skálou se zachytily v SZ rohu stavení. Vně SV rohu se nacházela v půdorysu kruhová a v řezu vakovitá jáma, vysekaná 45 cm do skály. Měla rovné dno a patrně plnila funkci malé zásobní jámy či sklípku. Jihozápadní nároží velkomoravského domu porušovala nepravidelně obdélníkovitá hrobová jáma (hrob č. 410) o rozměrech 120x70 cm, orientovaná SZ-JV, která obsahovala kosterní pozůstatky malého dítěte. Z nich se zachovala jen větší část ve švech rozpadlé a silně zvětřelé lebky. V místě hrudi ležela potom velká zláčená

náušnice s oboustranným hrozníčkem. Do zásypu hlouběji zasekané hrobové jámy se dostalo několik střepů keramiky z výplně objektu. Nálezová situace tedy stratigraficky přesněji doložila chronologické vazby. Nejstarší zde byla polozemnice, vybudovaná někdy počátkem druhé poloviny 9. století, což dokládá keramický materiál, získaný ze zásypu spolu s některými dalšími součástkami domácího inventáře. Závěrem 9. století, již po zániku objektu, došlo k uložení pohřbu dítěte. Nakonec v pozdní době hradištní porušily objekt žlábků neznámého významu. Posledním objektem byla potom v novověku velká kamenná budova, patrně stodola či stáj. Její prostor se v rámci prošetřování okolí I. velkomoravského kostela stane v příštích letech také předmětem podrobnějšího zkoumání.

3. Sonda Plíšek-Molík (plánek - č. 3)

Začátkem července 2000 přistoupil D. Molík, nový majitel domu stojícího v těsném sousedství kostela sv. Hypolita (ulice Křížovnická 24, p.č. 8/2 k. ú. Znojmo-Hradiště) k zásadní přestavbě svého stavení. Po určité době se tak znovu naskýtal vhodná příležitost prozkoumat další část centrálního prostoru hradiště, především okrajovou oblast zde již několikrát zkoumaného kostelního pohřebiště a hřbitova. Jeho počátky spadají podle výsledků posledních výzkumů do velkomoravského období a konec do závěru 18. století (Klíma 1999, 52-55).

Z východní poloviny původního stavení zůstalo nakonec jen obvodové zdívo překryté střešou. Uvnitř byly odstraněny příčky, podlahy i svrchní navážková vrstva. Po komplikovanějším jednání nám majitel umožnil vstup na staveniště a termínované provedení zachraňovacího výzkumu. Vzhledem k omezeným prostorovým možnostem uvnitř stavení se muselo přistoupit k etapovitě skrývce na celkem třech prostorově omezených sondách. Situaci jen částečně usnadňoval větší sklep v severozápadním kvadrantu zastavěné plochy, který se zhluboval do podložní skály a jehož cihlová klenba jasně prozrazovala rozsah poničení zdejší nálezové situace. Do tohoto prostoru se přemísťovala část vytěžené zcminy. Skalního podloží, jež se mírně sklánělo k jihovýchodu, jsme dosáhli v hloubce 60-90 cm. V rámci zmíněných tří sond se podařilo vysledovat pokračování nekropole. Celkem se zde na ploše přibližně 25m² prošetřilo 20 kostrových hrobů (z toho šest dětských), uložených většinou v zasekaných hrobových jámách, s dlaněmi umístěnými v pánvi. Většina z nich postrádala milodary. Pouze v několika se objevily bronzové záušnice menší velikosti. Všechny objevené hroby lze rámcově vřadit do mladohradištního období, většinou do 11. století. Za zmínku stály tři pohřby malých dětí, uložené pod šikmo postavenými velkými kamennými bloky. Ty vytvářely podobu schránky. Rychle probíhající průzkum musel vynechat po-

měrně široké pásy, o které chtěl stavebník opřít nově budované příčky vnitřního zdiva. Nesvolil k odebrání zeminy v těchto blocích, pod nimiž jsme ještě rozhodně mohli zachytit další hroby rozlehlého pohřebiště. Kromě zmíněných hrobů jsme narazili také na dvě velkomoravské polozemnice (obj. 455 a obj. 456), které jsme však mohli prozkoumat jen zčásti. Měly obvyklý charakter a drobné nálezy s keramikou je rámcově zařazovaly do druhé poloviny 9. století.

4. Sonda Dungl (plánek - č. 4)

Při pokračování úplné přestavby rodinného domu v centru obce (Křížovnická 25, p.č. 52/1) a tedy v jižním sousedství proboštství i kostela sv. Hypolita, došlo v závěru výzkumné sezóny k rozebírání jižní a východní obvodové stěny starého domu. Již v předchozí sezóně se pod podlahami obou východních místností provedlo archeologické šetření. Kromě objektů a památek velkomoravského stáří se v samotném JV rohu bouraného domu zachytila část polozemnice (obj. 378) s typickým inventářem mladší doby římské. K nejhodnotnějším nálezům patřily vedle ozdobné části kostěného hřebene hlavně střepy tzv. šedé keramiky, z nichž jsme mohli rekonstruovat větší část misky. Celý zásyp objektu, který pokračoval pod základové zdivo (nároží) domu, nebylo možné v r. 1999 prošetřit. K tomu jsme mohli přistoupit teprve v sezóně 2000. Se svolením majitele se tak prozkoumala další část zásypu, z něhož se vyzvedly téměř všechny chybějící střepy zmíněné nádoby. Dnes je již kompletně rekonstruována. Objekt (obydlí) z mladší doby římské se však stále ještě nepodařilo v úplnosti prozkoumat. Známe jeho západní, snad větší část. Zásyp pokračuje totiž i pod sousední obytné stavení. Prošetřená plocha polozemnice dosáhla rozměrů 280x (dostupných) 250 cm. Měla rovné dno zasekané 25 cm do podložní skály.

5. Sonda Novotný (plánek - č. 5)

Pro plánovanou výstavbu svého nového rodinného domu na parcele č. 436/1 obdržel K. Novotný výjimku ze stavební uzávěry. Parcela se však již rozkládá na západním okraji Hradiště, za pásem hlavního velkomoravského opevnění (předhradí) a téměř sousedí s příkopem zasekaným do skály. Celý pás předpolí dosud nebyl na žádném úseku prošetřován a budil proto zvědavost i zájem. Po shrnutí povrchové hlinité půdy o mocnosti do 30 cm se na celkové ploše 15x10m objevila souvislá sprašová vrstva bez výraznějších zásahů zahloubených objektů. Začištění skryvky potvrdilo absenci větších památek. Podařilo se zachytit pouze několik mělčích sníženin, obsahujících pouze ojedinělé a drobné střepy pravěkého i středohradištního stáří.

6. Sonda Karpíšek (plánek - č. 6)

Ještě dále západním směrem zahájil výstavbu svého rodinného domu P. Karpíšek. I když jeho parcela č. 711/2 byla vnějšímu opevnění ještě více vzdálená (přibližně 50m), stavební povolení stanovovalo podmínku předstihového archeologického prošetření místa. Tu ale stavebník nedodržel a bez oznámení o zahájení prací a tím také bez dohledu archeologa provedl vybagrování celé plochy do hloubky 250 cm. Přitom došlo ke zničení větší části prostorného velkomoravského objektu, jehož zbytek se jasně vyrýsoval v jižní okrajové stěně výkopu. Ihned se iniciovalo jednání na OÚ, pozastavení stavby, sankční opatření a záchraňovací výzkum. Poškozený objekt připomínal zbytek příkopovité jámy o šíři 300 cm (ve směru Z-V) s max. zahloubením 150 cm. Jižním směrem jsme v následně skryté ploše sledovali její pokračování. Oba zvlněné okraje jámy probíhaly přibližně ve směru SZ-JV, tedy šikmo skrytou plochou. Po úzkém přerušení se v samotném rohu skryvky zachytilo další ostré zahloubení, které respektovalo zmíněnou linii. I když byl objekt značně poničen, lze uvažovat o jeho funkci. Tu nám pomáhají přiblížit i nálezy v jeho zásypu. Z příkopovitého dna jsme vyzvedli několik větších zvířecích kostí a ze svrchní vrstvy zásypu kameny, kusy propálené hlíny, mazanice a zbytky větších ohořelých trámů. Nechyběly ani střepy velkomoravské keramiky, brousek, hrot šípů, šídlo a zlomek přeslenu. S ohledem na podobu zahloubení nelze dost dobře uvažovat o běžné odpadní jámě. Naopak přítomnost ohořelých trámů, směr a průběh zahloubení spíše vnucují představu o jednoduché linii předsunutého opevnění, které mohlo v nejvíce exponovaných a nejsnáze přístupných místech posilovat hlavní obranu velkomoravského Hradiště. Tuto představu ale bude třeba ještě ověřit dalším terénním výzkumem.

7. Sonda Mikudim - Danielovič (plánek - č. 7)

Po třinácti letech se členové archeologického týmu opět vrátili na parcelu č. 19/1 (ulice Křížovnická 10), která změnila majitele. V r. 1987 zde byl při dostavbě skleníku prozkoumán výrobní hospodářský objekt (velkomoravská mlýnice) s početnou kolekcí keramických nádob (Klíma 1990, 50).

V tomto roce jsme byli v dubnu novým majitelem vybídnuti k provedení výzkumu v prostoru za novostavbou jeho rodinného domu, kam hodlal umístit velký bazén. Místo bylo značně porušeno základovými pasy asanovaného starého domu a také poměrně velkým sklepem. Při východním okraji parcely jsme však zjistili neporušený terén a zde na ploše 6x2 m provedli šetření. Po odstranění svrchní navážkové vrstvy a hlinité půdy se podařilo začistit mírně zvlněné skalní podloží. Na něm se oproti žlutavému podkladu jasně vyrýsovaly čtyři obdélníkovité jámy s delší osou orientovanou přibližně ve

směru Z-V. Do dvojité severnější jámy byly uloženy silně porušené a přeházené ostatky dospělého jedince (hrob č. 385). Dětský hrob v jeho jižním sousedství (hrob č. 386) se zachoval podstatně lépe. Pouze v místě chodidel jej přeřal základ stojící kamenné zdi. Ještě jižněji byly zachyceny jen východní okraje dalších dvou hrobových jam rozhodně velkomoravského stáří (hroby č. 387 a 388). Po třiceti centimetrech je ale obě překrývala zmíněná kamenná zeď. Patrně již při její výstavbě, někdy v 18.-19. století, došlo k porušení a vybrání hrobových jam. Jen kostička dítěte s pěknou hrozníčkovitou náušnicí zůstala přehlédnuta a zachována ve větší úplnosti.

V prázdninovém období jsme po dohodě s majitelem provedli v severní části jeho zahrady ještě dvě další plošné skrývky. Jednu o rozloze 90 m² a druhou 36 m². Ta druhá nebyla daleko vzdálena od výše zmíněného hospodářského objektu. Obě skrývky obnažily ve 40-55 cm skalní podloží, v němž se vyrýsovaly tmavší zasypy několika mělkých sídlištních objektů. K hlavním náležím patřily především zlomky velkomoravské, ale i pravěké keramiky a menší kolekce drobných předmětů (šídla, přesleny ad.).

Vzhledem k dlouhodobé výstavbě kanalizace můžeme jubilejní 15. výzkumnou sezónu na Hradišti sv. Hypolita ve Znojmě označit za celoroční, současně velmi náročnou, ale v každém případě opět vydařenou. Hodnotná zjištění, na celkové prošetřené ploše 450 m² (bez kanalizace), posunula dále naše znalosti o lokalitě a také dokreslila obraz tohoto velkomoravského hradiště, které právě v posledních letech začalo vydávat jedinečná svědectví o svém významném postavení mezi velkomoravskými centry. Pevně věříme, že se záhy dočkáme dalších velkých objevů, které budeme moci představit široké veřejnosti prostřednictvím publikací, studií, článků, ale také formou stálé výstavy přímo na lokalitě.

*Bohuslav Klíma, Pedagogická fakulta MU Brno,
Zdeněk Šašinka, Petra Čermáková, Nadační fond
sv. Hypolita, Brno*

Literatura:

- Klíma, B. 1990: Výsledky druhé výzkumné sezóny na velkomoravském výšinném hradišti ve Znojmě. PV 1987, 49-52. Brno.
- Klíma, B. 1999: Hradiště sv. Hypolita ve Znojmě. Deset let archeologických výzkumů velkomoravského centra (1986-1995). In: Sborník prací PdF MU, řada spol. věd č. 17, 3-65. Brno.
- Klíma, B. 2001: Velkomoravská církevní architektura na Hradišti sv. Hypolita ve Znojmě. In: Velká Morava mezi východem a západem. Sborník z konference (v tisku). Brno.

Resumé:

Die Organisierung der archäologischen Arbeiten auf dem großmährischen Burgwall Pöltenberg in Znojmo und die Ergebnisse der hiesigen fünfzehnten Grabungssaison (Bez. Znam).

Die archäologische Forschungen auf dem großmährischen Burgwall Pöltenberg in Znojmo /Znam/ verliefen in den Jahren 1986 bis 1993 unter der Regie des Archäologischen Instituts der AV ČR. Und nach diesem Jahr gingen sie mit dem Forschungsleiter an den Lehrstuhl für Geschichte der Pädagogischen Fakultät der Masaryk Universität in Brno über. Die archäologischen Forschungen kann man dank dem Stiftungsfonds des hl. Hippolytus realisieren, der die komplette organisatorische, vorbereitende und eigentlich auch wissenschaftliche Tätigkeit und finanziellen Mittel sichert. Der Stiftungsfonds wurde im Jahre 1994 von der Pädagogischen Fakultät und dem Ritterorden der Kreuzherren mit dem roten Stern gegründet. Alle Mitglieder seines Verwaltungsrates arbeiten in ihrer Freizeit ohne Anspruch auf Belohnung.

Die Forschungssaison 2000 war sehr anspruchsvoll und man kann sie als ganzjährig bezeichnen. Sie war hauptsächlich mit dem Kanalisationsbau verbunden. Aber es kam auch zu einer Reihe von anderen, vor allem Rettungsgrabungen und einigen planmäßigen Sondagen.

1. Der Kanalisationsbau (auf dem Plan - Nr. 1)

stellte die größte Bautätigkeit in der Gemeinde dar. Die Ausgrabungsrillen führten durch alle Straßen und die Ausgrabungsarbeiten forderten ständige Kontrolle. Nur dank dem gelang es die ganze Strecke zu durchforschen und allmählich mehr als 100 Objekte und 23 vor allem großmährische Gräber zu entdecken.

2. Sonde – Propstei (auf dem Plan Nr. 2)

Forchte die Fläche 126 m² nördlich von der großmährischen Kirche Nr. 1. In dem östlichen Teil wurden die Grundmauern eines neuzeitlichen Wirtschaftsgebäudes entdeckt, in westlichem Teil wurde dann ein eingetiefes Haus in den Maßen 4 x 4 m und mit einem kleinen Keller gefunden. Das Objekt wurde durch ein Kindergrab beschädigt, das einen vergoldeten Traubenohrring enthielt. In ost-westlicher Richtung beschädigte die ganze Sonde die im Felsenuntergrund ausgehauenen Rillen aus dem Mittelalter. Ihre Funktion stellte man bis heute noch nicht fest.

3. Sonde Plšek – Molík (auf dem Plan Nr. 3).

Im Haus in der Křižovnická – Straße Nr. 24, in enger Nachbarschaft zur St. Hippolytus Kirche (großmährische Kirche II.) wurde ein Teil eines umfangreichen Gräberfeldes durchsucht, das dank

schon früher durchgeführter Forschungen bekannt ist. Auf einer Fläche von 25 m² befanden sich 20 jungburgwallzeitliche Skelettgräber. Zu den interessantesten gehörten drei Kindergräber die von großen Steinblöcken bedeckt waren.

4. Sonde Dungal (auf dem Plan Nr. 4).

Man orientierte sich hier auf die Beendigung der vorigen Forschung des eingetieften Hauses aus der jüngeren Römerzeit. Man gewann interessante Funde, vor allem eine Schale (die sog. Graue Keramik) und einen verzierten Beinkamm.

5. Sonde Novotný (auf dem Plan Nr. 5)

Die Forschung im Vorfeld des Burgwalls entdeckte auf einer Fläche von 150 m² leider keine Siedlungsobjekte.

6. Sonde Karpíšek (auf dem Plan Nr. 6)

Der grössere Teil der Siedlungsfläche war leider infolge der Baggararbeiten fast völlig ver-

nichtet. Im restlichen Teil wurde vielleicht ein Stück eines vorgeschobenen Grabes gefunden, das etwa 150 cm tief und 300 cm breit war.

7. Sonde Mikudim – Danielovič (auf dem Plan Nr. 7)

In diesem Gebiet arbeitete man in drei Sonden (140 m²). Meistens handelte es sich um eine normale Siedlungsfläche nur mit kleineren Objekten. Nur in der engeren Nähe des Hauses in der Křižovnická Straße 10, wurden vier schon in der Vergangenheit teilweise beschädigte Gräber entdeckt (vielleicht handelt sich um ein Teil des Gräberfeldes). In Kindergrab Nr. 386 gelang es, einen silbernen körbchenförmigen Ohrring zu gewinnen.

Wir setzen voraus, daß die Grabungsarbeiten auf dem Burgwall Pöltenberg auch in Zukunft erfolgreich bleiben und die einzigartige Bedeutung dieses wichtigen Zentrums des Großmährischen Reiches noch mehr beweisen.